

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΣΤ΄ ΚΑΙ ΤΟ ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ *)

Αἱ βουλγαριστικά ἐξ ἀφορμῆς τῶν δύο Σχεδίων θορυβώδεις διαδηλώσεις, συμπίπτουσαι πρὸς τὸν χρόνον τῆς διακοπῆς τῶν σχέσεων Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας, λόγῳ τῆς ἐξύτητος τοῦ Κρητικοῦ ζητήματος, εἶχον προκαλέσει τὸν φόβον εἰς τοὺς χριστιανοὺς Ἕλληνας τῶν βουλγαρικῶν ἐπαρχιῶν. Παρὰ πάσας ὅμως τὰς δυσμενεῖς συνθήκας ἀπειροὶ ἦσαν αἱ διαμαρτυρίαι αἱ ἀπευθυνόμεναι πρὸς τε τὰ Πατριαρχεῖα καὶ εἰς τὸν Τύπον κατὰ τῆς λύσεως τῶν δύο Σχεδίων. Καὶ τὸ Πατριαρχεῖον δὲ μετεχειρίσθη ὅλην τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ ἐπιρροὴν ὅπως ἀντιδράσῃ κατὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν Σχεδίων τούτων καὶ ματαιώσῃ τὰς βουλγαρικὰς μηχανορραφίας. Πρὸς τὴν Ὑψηλὴν Πύλιν ἐσπευσε νὰ διαμαρτυρηθῇ ἐγγράφως κατὰ τῶν πανηγυρικῶν διακοινώσεων καὶ προκλητικῶν ἐπιδείξεων τῶν Βουλγάρων καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν περιστολὴν τῆς τόλμης ἐκείνης τῶν ταραχοποιῶν, διατάσσουσα νὰ ἀναμένωσι τὴν λύσιν τοῦ ζητήματός των ἐν ἡσυχίᾳ καὶ εὐταξίᾳ. Διεμαρτυρήθη ἐπίσης δι' ἄλλου τακτοῦ κατὰ κυβερνητικῶν ὀργάνων ἅτινα συμμετεῖχον τῶν βουλγαρικῶν ταραχῶν καὶ ἐπεκαλεῖτο τὴν ἐπέμβασιν τῆς Κυβερνήσεως, ἵνα παρεμποδίσῃ αὕτη τὴν ἔλευσιν εἰς Κων)πολιν τῶν ὑπὸ τῆς παρασυναγωγῆς κληθέντων βουλγάρων Ἀρχιερέων καὶ ματαίωσιν τῆς συνελεύσεώς των'. Ἡ Κυβέρνησις ὁμως ἐκώφευσεν εἰς τὰς φωνὰς τοῦ Πατριαρχείου, διότι αὕτη αὕτη, ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τῶν περιφρονήσεων αὐτῆς κατὰ τοῦ Πατριαρχείου καὶ τῶν ἀνθελληνικῶν μέτρων αὐτῆς ἐξ ἀφορμῆς τοῦ Κρητικοῦ ζητήματος, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ διορισμῶν διαφόρων Βουλγάρων εἰς κυβερνητικὰς θέσεις, ἀπεθρόσυνεν αὐτοὺς ἔτι μᾶλλον, ὥστε νὰ παραπαύωσιν οὗτοι ἐνισχυόμενοι καὶ ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν δυτικῶν Δυνάμεων, ἀπὸ τοῦ κακοῦ εἰς τὸ χεῖρον. Ἡ ἀγανάκτησις τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου εἶχε φθάσει μέχρι τοιοῦτου σημείου, ὥστε, ἐπὶ τέλους, ἐσοφίσθη νὰ ἐμφανισθῇ ἐνώπιον αὐτοῦ τούτου τοῦ Σουλτάνου, κρατῶν εἰς χεῖράς του τὰ Πατριαρχικά βεράτια, ἅτινα περιέχουσι τὰ προνόμια τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ Κυβέρνησις, πληροφορηθεῖσα τὴν τόλμηρὰν ταύτην ἀπόφασιν, διεμήνυσε, καὶ πάλιν ὁμως προφορικῶς πρὸς τὸν Πατριάρχην διὰ τοῦ διεκρημηνέως τῶν Πατριαρχείων, νὰ μένῃ ἡσυχος, διότι ἐλήφθησαν τὰ ἀναγκαῖα μέτρα καὶ ὅτι ὅσοι Μητροπολίται εἶχον πλέον ἔλθει εἰς Κωνσταντινούπολιν θὰ παρέμενον ἐν αὐτῇ μέχρι τῆς λύσεως τοῦ ζητήματος, θὰ ἀπαγορευθῇ

*) Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τεύχους σ. 169.

δὲ ἡ ἄφιξις ἄλλων¹. Ἐπίσης τὸ Πατριαρχεῖον, τῇ 24 Δεκεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, 1868, ἀπέλυσεν Ἐγκύκλιον πρὸς πάντας τοὺς Μητροπολίτας καὶ Ἐπισκόπους τοῦ Θρόνου καὶ παρήγγελλεν εἰς αὐτοὺς νὰ διαφωτίσωσι τὸν λαὸν ὅτι ἦσαν ψευδεῖς αἱ διαδόσεις περὶ λύσεως τοῦ Βουλγαρικοῦ ζητήματος· ὅτι ἀμφότερα τὰ ὑπὸ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης προταθέντα Σχέδια εἶναι ἀντικανονικὰ καὶ ὅτι τὸ Πατριαρχεῖον ὡς μόνον ἔσχατον μέσον λύσεως τοῦ βουλγαρικοῦ ζητήματος εὐρίσκει πλέον τὴν συγκρότησιν Οἰκουμενικῆς Συνόδου². Διὰ νὰ δυνηθῇ δὲ καὶ ὁ κώθεν ὁ βουλγαρικὸς λαὸς νὰ σχηματίσῃ ἰδῶν ὁρθὴν περὶ τοῦ ζητήματος αὐτοῦ καὶ τῆς ἐξελίξεως αὐτοῦ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, τὸ Πατριαρχεῖον ἀπέστειλε πάντα τὰ σχετικὰ ἔγγραφα, ἐκδεδομένα εἰς ἑλληνικὴν, βουλγαρικὴν καὶ γαλλικὴν γλῶσσαν, πρὸς διάδοσιν παρὰ τῷ λαῷ³. Ἐπειδὴ δὲ ὁ κύριος μοχλὸς τῆς ἀνταρσίας ἀπέβη ὁ Φίλιππου πόλεως Πανάρετος, τὸ Πατριαρχεῖον κατ' ἐπανάληψιν ἐκάλει αὐτὸν νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὰ Πατριαρχεῖα, ἐκεῖνος ὅμως ὑπεξέφευγε προφασίζόμενος πάντοτε προφάσεις ἐν ἀμαρτίαις καὶ ὑπισχνούμενος μετὰ πόνησιν καὶ ἀπαρδειγματίστου ἀσυνειδησίας ὅτι ἐν πρώτῃ εὐκαιρίᾳ αὐτοῦ θὰ ὑπήκουεν εἰς τὴν φωνὴν τῆς Ἐκκλησίας⁴. Τὰ μέτρα ταῦτα τοῦ Πατριάρχου δὲν ἐτελεσφόρησαν. Κατόπιν ἐνεργειῶν τῆς βουλγαρικῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει παρασυναγωγῆς εἰς τὰς ἐπαρχίας ἠρονήθησαν νὰ δεχθῶσι τὰ φυλλάδια. Ἄλλαχοῦ κατεξέσχισαν αὐτὰ, ἄλλαι δὲ πόλεις ἐπέστρεψαν αὐτὰ πρὸς τὸ Πατριαρχεῖον μετὰ διαμαρτυριῶν κατὰ τῆς ἑλληνικῆς ἱεραρχίας καὶ ἀποκηρύξεων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου⁵. Οἱ δὲ κατὰ τόπους Ἱεράρχαι ἔζων τρομοκρατούμενοι. Καὶ ὑπῆρχον μὲν καὶ οἱ φρόνιμοι ἐκ τοῦ Βουλγαρικοῦ λαοῦ, οἵτινες ἀπεδοκίμαζον τὴν διαγωγὴν ταύτην τῶν ὁμοφύλων αὐτῶν καὶ ἐξεδήλωναν πρὸς τὰ Πατριαρχεῖα τὸν σεβασμὸν αὐτῶν, ἀλλ' ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ τρόμου δὲν ἐτόλμων νὰ ἀντιδράσωσι μετὰ παρησίας. Οὕτω δὲ τὴν φορὰν ταύτην πλέον οἱ πρόαρχοι τοῦ βουλγαρικοῦ κινήματος ἤγον καὶ ἔφερον τὸν λαὸν καὶ οἰκειοποιήθησαν πανισχύρως τὴν λαϊκὴν πληροξουσιότητα, παρουσιαζόμενοι μετὰ κόμπου καὶ δρῶντες ἀναφανδὸν ὡς ἐκλεκτοὶ καὶ ἥρωες τοῦ βουλγαρικοῦ ἔθνους. Ἀπέβησαν κυριολεκτικῶς κύριοι τῆς καταστάσεως. Τὸ Πατριαρχεῖον πλέον δὲν ἔβλεπεν ἄλλην διέξοδον παρὰ τὴν ἐτυμηγορίαν Οἰκουμηνικῆς Συνόδου, ἧτις καὶ τὰς κυβερνητικὰς ἐπεμβάσεις θὰ ἐποιεῖτο ἐκποδῶν καὶ θὰ ἦτο σεβαστὴ καὶ εἰς τοὺς εὐφρονούντας προστάτας τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ καὶ τῇ εὐσεβόφρονι μερίδι αὐτοῦ, ἂν μὴ καὶ πᾶσι τοῖς παρεκτραπέισι κατὰ τὴν πεποιθήσιν

1. Ἐνθ. ἀν. 233. — «*Αἰών*», Ἀθηνῶν, 1869, Ἰανουαρίου 3. — Τῇ 24 Δεκεμβρ. 1868 ἡ Ὑψηλὴ Πύλη εἶχε τηλεγραφῆσει πρὸς τοὺς Νομάρχας νὰ μὴ θεωρῶσι λελυμένον τὸ ζήτημα, καὶ ἐπομένως νὰ προστατεύσωσι τοὺς Μητροπολίτας κατὰ πάσης ἐπηρείας. «*Νεολόγος*» Κων/πολις, 1868, Δεκ. 28.

2. *Γεδεών*, 224-226, 282.

3. Ἐνθ' ἀν. 227.

4. *Κουργάνωφ*, II. 331.

5. *Κουργάνωφ*, II. 330.

τοῦ Πατριαρχείου¹. Ἀμέσως δὲ ἤρχισε τὸ Πατριαρχεῖον τὰς προπαρασκευαστικὰς αὐτοῦ ἐνεργείας διὰ τὴν σύγκλησιν τῆς Συνόδου ταύτης· καὶ ἀφοῦ πρῶτον ὡς ἴδομεν ἀνεκοίνωσε τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν Κυβέρνησιν καὶ ἀνέμενε τὴν συμφωνίαν αὐτῆς, ἐστράφη ἤδη πρὸς τοὺς προέδρους τῶν αὐτοκεφάλων ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν.

Τῇ 16 Δεκεμβρίου, 1868, ὁ Πατριάρχης μετὰ τῆς Συνόδου² ἀπέλυσε διεξοδικὴν ἐγκύκλιον ἐπιστολὴν πρὸς τὰς ὀρθοδόξους αὐτοκεφάλους Ἐκκλησίας. Ἡ Ἐγκύκλιος αὕτη, συγκειμένη ἐκ δέκα καὶ ἕξ κεφαλαίων ἀποπνέει ὄλον τὸν πόνον μητρὸς σπαρασσομένης ὑπὸ τῶν ἰδίων αὐτῆς τέκνων καὶ διαπιστοῖ τὴν σοβαρότητα εἰς ἣν εἶχε καταλήξει τὸ κατ' ἀρχὰς ἀψήφιστον βουλγαρικὸν κίνημα. Ἐν τῷ Προλόγῳ³, τὸ Πατριαρχεῖον ἐκφράζει τὴν εὐχὴν νὰ ἐβασίλευε διηνεκῶς εἰρήνη καὶ σύμπνοια ἐν τοῖς κόλποις τῆς Ἐκκλησίας Χριστοῦ· ὁμολογεῖ ὅμως ὡς χροεὸς ἱερώτατον νὰ φροντίζωσι πάντοτε πάντες οἱ πεπιστευμένοι παρὰ Θεοῦ ψυχῶν ἐπιμέλειαν νὰ ἐκκόπτωσιν αὐτορρίζους τὰς πονηρὰς τῶν σκανδάλων παραφυάδας καὶ νὰ ἀποκαθιστῶσι τὴν ἐκκλησιαστικὴν εἰρήνην. Τοιοῦτο δὲ σκάνδαλον εἶναι, κατὰ τὸ Πατριαρχεῖον, τὸ βουλγαρικὸν ζήτημα, σκανδαλίζον τσαύτας ἀπονήρους καὶ εὐθράστους συνειδήσεις. Ἐν τῇ κυρίᾳ ἐκθέσει τῶν πραγμάτων⁴, τὸ Πατριαρχεῖον διεξέρχεται τὰ κεφαλαιωδέστερα τῶν ἱστορικῶν γεγονότων, τῶν σχετικῶν πρὸς τὸ προκείμενον ζήτημα, τοῦ ὁποῦ ὡς ἐλαττήριον πρῶτιστον θεωρεῖ τὴν πολυσημασίαν δρασιν τῶν θρησκευτικῶν προπαγανδιστῶν τῆς Δύσεως, αἵτινες διήγειραν διὰ πάσης συκοφαντίας ἀριθμὸν τινα Βουλγάρων κατὰ τῆς ἱεραρχίας τοῦ Θρόνου⁵. Τὸ βουλγαρικὸν ζήτημα θέτει ἡ Ἐγκύκλιος ἐνώπιον τῶν Προέδρων τῶν Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν κατὰ τὴν ἱστορικὴν αὐτοῦ ἐξέλιξιν, ὡς παρουσιασθὲν κατ' ἀρχὰς μὲν ὑπὸ τύπον προνομιακῶν προτιμήσεων τοῦ βουλγαρικοῦ ἔθνους, καταλήξαν δὲ ἔπειτα εἰς τὴν ἀπαίτησιν ἰδρύσεως ἔθνικῆς ἱεραρχίας τε καὶ ἐκκλησίας, ἀπεριορίστου γεωγραφικῶς τε καὶ ἱστορικῶς⁶. Ἐξιστορεῖ δὲ τὸ Πατριαρχεῖον πῶς κατὰ καιροῦς, ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τῶν βουλγαρικῶν αἰτημάτων ἐγένετο ἐπίδοσις τοῦ κακοῦ καὶ πῶς ἀπὸ τοῦ κακοῦ προέβησαν οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ κινήματος εἰς τὸ χεῖρον μέχρι τῆς ἐμφανίσεως τῶν δύο Σχεδίων. Ὁ Πατριάρχης χαρακτηρίζει τὴν βουλγαρικὴν διένεξιν ὡς «σκάνδαλον»⁷, ὡς προῖον «ζήλου δῆθεν ἐθνικότητος»⁸, ὡς στάσιν κατὰ τῆς κανονικῆς ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχῆς⁹, τὰς δὲ

1. Γεδεών, σ. 179—180.

2. Μέλη τῆς ἱεράς Συνόδου ἦσαν: Κυζίκου Νικόδημος, Χαλκηδόνος Γεράσιμος, Δέρκων Νεόφυτος, Αἰδουμοτείχου Διονύσιος, Βεργίας Σωφρόνιος, Δράμας Ἀγαθάγγελος, Φιλαδελφείας Μελέτιος, Γάνου καὶ Χώρας Χρῦσανθος, Βοδενῶν Νικόδημος καὶ Κορυτσᾶς Νεόφυτος. (Γεδεών, σ. 184. Σημειώσεις).—Τὸ Πατριαρχεῖον συνάδευε τὴν Ἐγκύκλιον μὲ ὅλα τὰ σχετικὰ πρὸς τὸ ζήτημα ἐπίσημα ἔγγραφα.

3. Κεφ. α'—γ'.—Ἴδε τὴν Ἐγκύκλιον παρὰ Γεδεών, σ. 158—184.

4. Κεφ. δ'—ιε'. 5. Κεφ. δ'. 6. Κεφ. ε'.

7. Γεδεών, 158 159.

8. Ἐνθ. ἀν. 160.

9. Ἐνθ. ἀν. 161.

βουλγαρικᾶς ἀξιώσεις ὡς «ἀρχὰς βεβήλους καὶ νεωτερικὰς ἐπιθυμίας»¹, ἃς ὀνομάζει «αἰρετικὴν ὑφαλὸν τοῦ πληθοφυλετισμοῦ»². Θεωρεῖ δὲ τὸ Πατριαρχεῖον τὴν ὑπάρχουσαν ταύτην βουλγαρικὴν ἀποσκιρτησιν ἀπὸ τοῦ Πατριαρχείου ὡς ἔργον, κατ' ἀρχὰς μὲν ἐνίων τινων ὀργάνων, νευροσπάσιων τῶν ἀντιορθοδόξων προπαγανδῶν, εἶτα δὲ σπείρας αὐξηθείσης, τὸν δὲ πλείστον λαὸν τὸν βουλγαρικὸν θεωρεῖ ὡς μὴ ἐπιδοκιμάζοντα τὴν διαγωγὴν τῶν ἐπαναστατῶν, ἀπεναντίας μάλιστα πιστὸν εἰς τὴν πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον εὐλάβειαν. Τοὺς δὲ ἀρχηγούς, οὓς δὲν ἀποδέχεται ὡς πραγματικούς καὶ ἀβιάστως ἐκλεγέντας καὶ ἐπὶ τοῖς ἀπονενοημένοις σκοποῖς αὐτῶν πληροξουσιοδοτημένους ὑπὸ τοῦ λαοῦ, θεωρεῖ «δημεγέρας», «στασιαστάς», «νεωτεριστάς», «φυλετιστάς», σκοπὸν τάξαντας «να σπείρωσι τὸν σπὸρον τῆς ἀνταρτικῆς αὐτῶν ἐθνολογίας καὶ νὰ σαλπίζωσι τὴν ἀπὸ τοῦ γραιικοῦ ζυγοῦ βουλγαρικὴν ἐθνεγεροσίαν καὶ χειραφέτησιν»³. Τὸ Πατριαρχεῖον δὲν παραλείπει νὰ ἐκθέσῃ τὴν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τοῦδε πολιτείαν αὐτοῦ ἀπέναντι τῶν στασιαστῶν βουλγάρων, ἐκφράζει δὲ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ πεποίθησιν ὅτι ἐπολιτεύθη πρὸς τοὺς Βουλγάρους μακροθύμως καὶ ὅτι μετῆλθε τὴν προσηκουσαν ἐκκλησιαστικὴν οἰκονομίαν καὶ συγκατάβασιν, πρὸς κατεύνασιν τῶν ἐκτραχυνθέντων τέκνων αὐτῆς, ἅτινα ὅμως, ἤδη ἐνωρίς, δὲν ἤθελον οὐδὲ κἄν τὰς θύρας τοῦ Πατριαρχείου νὰ βλέπωσι, ἀλλ' ἐνήργουν «κρυπτόμενοι ὀπισθεν τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας» καὶ χρησιμοποιοῦντες παντὸς εἴδους ῥαδιουργίαν καὶ ἀτάκτημα καὶ ἔγκλημα. Ἐν τῷ Ἐπιλόγῳ τῆς Ἐγκυκλίου⁴ τὸ Πατριαρχεῖον ἐκθέτει διατὶ περιέροχεται εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ γνωστοποιήσῃ πάντα ταῦτα, ἔστω καὶ κἄπως ἀργά, εἰς τὰς ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας. Καθιστᾷ δηλαδὴ εἰς αὐτὰς γνωστὸν ὅτι εἰς ὁ σημεῖον ἔφθασαν τὰ πράγματα εὗρον ὡς μόνην διέξοδον νὰ ἐκκαλέσῃ τὸ βουλγαρικὸν ζήτημα εἰς τὴν καθόλου ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ νὰ ἀναμείλῃ τὴν διαιτησίαν τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Ἀνακοινοῦν δὲ τοῦτο τὸ Πατριαρχεῖον ἐπικαλεῖται τὴν ἀδελφικὴν ἀντίληψιν πασῶν τῶν ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν. ἵνα παρουσιάσῃ καὶ συμπαραστατήσῃ ἐκάστη αὐτῶν εἰς τὴν ἐν λόγῳ Σύνοδον, ὅταν χορηγήσῃ τὴν ἀπαιτουμένην ἄδειαν ἢ Τουρκικὴ Κυβέρνησις. Ἡ Ἐπιστολὴ λοιπὸν αὕτη δὲν ἔχει οὕτως εἰπεῖν δικαστικὸν χαρακτῆρα. Τὸ Πατριαρχεῖον δὲν παραιτεῖται νὰ προαχθῆσῃ αὐτὸ οἰκθρὴν εἰς τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος ἐν περιπτώσει μὴ συγκροτήσεως τῆς Συνόδου· οὐδὲ ἀναθέτει διὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος εἰς τὰς Ἀυτοκεφάλους Ἐκκλησίας, θεωροῦν πλέον ἑαυτὸ, αὐτὸ τοῦτο ἀνεύθυνον διὰ τὰ περαιτέρω. Εἶναι ἀπλῆ ἀδελφικὴ ἐπιστολὴ δι' ἧς ἐκτίθεται ἐκκλησιαστικὴ διχόστασις, τοπικὴ μὲν τοῦ θρόνου τῆς Κων)πόλεως, θίγουσα ὅμως τὸ ὅλον διοικητικὸν σύστημα τῆς Ἐκκλησίας, καὶ γενικοῦ ἐπομένως ἐδιαφέροντος. Καὶ πράττει τοῦτο κατὰ τὴν

1. Αὐτότι. 164.165.

2. Γεδεῶν, σ. 175.

3. Αὐτότι, 165.

4. Κεφ. ιςτ.—Ἡ Ἐγκύκλιος αὕτη εἶναι ἀριστοῦργημα ὕψους, ἐξαισιον λογοτέχνημα. Κατὰ τὸν *Μανουὴλ Γεδεῶν* («Πανελλήνιον Λεύκωμα», τόμ. σι' σελ. 37) συνέταξε ταύτην ὁ τότε (1867—1871) Μέγας Πρωτοσύγκελλος τοῦ Πατριαρχείου ἀρχιμ. Εὐστάθιος Κλεόβουλος.

ἀνέκαθεν καθιερωμένην τάξιν τοῦ νὰ γνωσιοποιῇ μὲν ἐκάστη ἐκκλησία εἰς τὰς ἄλλας ἀδελφὰς τὰ κατ' αὐτὴν καλὰ καὶ λυπηρά, νὰ ἀπεκδέχεται δὲ τὴν συναντίληψιν αὐτῆς.

Τῇ 23ῃ Δεκεμβρίου τοῦ αὐτοῦ 1868 ἔτους ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος εὐρέθη πρὸ νέας ἐκπλήξεως. Τέσσαρα λαϊκὰ μέλη τῆς ἐν Ὁριάκιοις βουλγαρικῆς Παρασυναγωγῆς ἐζήτησαν ἀκρόασιν παρὰ τῷ Πατριάρχῃ ἔμφανισθέντες δὲ ἐνώπιον αὐτοῦ διεβεβαίουν, ἐπὶ τὸ φιλοφρονέστερον, ὅτι ἀπὸ μακροῦ χρόνου ἐπεθύμουν νὰ προσκυνήσωσι τὸν Πατριάρχην, ἀλλ' ἐκωλύοντο, ἔνεκα τῆς ἀνωμάλου καταστάσεως τῶν πραγμάτων. Ἐν τῇ ἀνταλλαγῇ τῶν σκέψεων περὶ βουλγαρικῆς ἔριδος ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος ὑπεδείκνυε τὴν μόνην κανονικὴν ὁδὸν πρὸς κατάπαυσιν αὐτῆς, ἀλλὰ διὰ πολλοστήν ταύτην φορὰν διεπιστώθη ἡ ἔμμονος τῶν Βουλγάρων ἀδιαλλαξία. Ἀναχωροῦντες ἐνεχείρισαν εἰς τὸν Πατριάρχην ἔγγραφον ὑπὸ χρονολογίαν 20 Δεκεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, δι' οὗ οἱ ὑπογραφόμενοι ἐν αὐτῷ Μητροπολίται Φιλίππουπόλεως Πανάρετος, Σοφίας Δαρθόθεος καὶ ὁ ἐπίσκοπος Λοφτζοῦ Ἰλαρίων «παρητοῦν τῆς πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον ὑπηρεσίας αὐτῶν καὶ ἐπανέκαμπτον εἰς τὴν ἀρχαίαν κανονικὴν αὐτοκέφαλον ὁρθόδοξον βουλγαρικὴν Ἐκκλησίαν¹». Δικαιολογοῦντες τὴν πράξιν αὐτῶν ταύτην μετὰ Ἱησουϊτικῆς ὑποκρίσεως καὶ πρωτοφανοῦς ἀσυνειδησίας ἔλεγον ὅτι πράττουσι τοῦτο, ἐπειδὴ δὲν δέχονται αὐτοὺς οἱ ἐπαρχιωῖται αὐτῶν, ἐφ' ὅσον ἐξακολουθοῦσι, παρὰ τὴν θέλησιν αὐτῶν τούτων τῶν ἐπαρχιωτῶν καὶ ὅλου τοῦ βουλγαρικοῦ ἔθνους, νὰ ἀναγνωρίζωσιν ὡς ἐκκλησιαστικὴν Ἀρχὴν τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, δι' ὃ «καὶ ἡ θέσις αὐτῶν δεινουμένη καθ' ἐκάστην ἐφθασεν εἰς τὸ μὴ περαιτέρω». Ἐξ ἄλλου προέβαινον εἰς τὴν πράξιν ταύτην ἵνα θεραπεύσωσι τὴν ἀφόρητον ἀνὰ τὰς βουλγαρικὰς ἐπαρχίας κατάστασιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, οἷαν ἐδημιούργησε δῆθεν ἡ πολιτεία τοῦ Πατριαρχείου πρὸς τὸ βουλγαρικὸν Ἔθνος². «Διὰ τοῦτο, ἔγγραφον οἱ προμνησθέντες ἀρχιερεῖς, μὴ δυνάμενοι ἀνευ τύψεως καὶ ἀλγεινῆς δῆξεως τῆς ἀρχιερατικῆς ἡμῶν συνειδήσεως νὰ ἀνεχώμεθα τὴν τοιαύτην ἐκρυθμὸν καὶ ψυχοβλαβῆ ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν, ἀπεφασίσσαμεν νὰ παραιτηθῶμεν τῆς πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον ὑπηρεσίας ἡμῶν, καὶ παραιτούμεθα αὐτῆς διὰ τῆς παρουσίας ἐνυπογράφου κανονικῆς ἡμῶν πράξεως, καὶ ἐπὶ τῷ ἱερῷ καὶ ἀγιῷ σκοπῷ ὅπως, τὸ ἐφ' ἡμῖν, συντελέσωμεν εἰς τὴν νόμιμον ἐκκλησιαστικὴν τῶν ὁρθοδόξων ὁμογενῶν ἡμῶν διοίκησιν καὶ τὴν ἐντελῆ διόρθωσιν καὶ θεραπείαν τῆς ἀτάκτου ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως³». Οἱ ἀρχιερεῖς παρεκάλουν μετὰ δεικτικῆς εἰρωνείας τὸ Πατριαρχεῖον ἵνα κατόπιν τῆς πράξεως αὐτῶν ταύτης, ὡς ἄλλοτε ὁ ἀοίδιμος Πατριάρχης Σαμουήλ, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν εὐχῶν κλήρου τε καὶ λαοῦ παρεδέχθη ὡς κανονικὰς τὰς παραιτήσεις τῶν Μητροπολιτῶν καὶ Ἐπισκόπων ἐκ τῆς ἀρχιερατικῆς αὐτῶν ὑπηρεσίας πρὸς τοὺς ἀρχιερατικούς

1. Γεδεών, 236.

2. Γεδεών, 235. 236 πρβλ. Ἡ τὸ βουλγαρικὸν Ζήτημα ἀφορῶσα ἐπιστολὴ τῶν Βουλγάρων Ἀρχιερέων, σ. 20.

3. Ἐνθ. ἀν. 236.

Θρόνους Ἀρχίδος καὶ Ἰπεκίου καὶ τὴν ὑποταγὴν αὐτῶν μετὰ τῶν ἑαυτῶν ποιμνίων εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἄνευ συνοδικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ Τόμου καὶ ἄνευ ἐγκρίσεως Οἰκουμενικῆς Συνόδου, οὕτω παραδεχθῆ τὰς ἐκ τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου παραιτήσεις αὐτῶν, καὶ τὴν μετὰ τῶν λογικῶν αὐτῶν ποιμνίων ἐκκλησιαστικὴν αὐτῶν ὑποταγὴν ὑπὸ τὴν διαληφθεῖσαν αὐτοκέφαλον βουλγαρικὴν Ἐκκλησίαν, ἥτις ἦτο, ἔστι καὶ ἔσται εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα ἠνωμένη πνευματικῶς μετὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τῶν ἀπανταχοῦ αὐτοκεφάλων ὁμοδόξων Ἐκκλησιῶν, τηροῦσα τὰ αὐτὰ δόγματα, τὰς αὐτὰς παραδόσεις, τὰ αὐτὰ μυστήρια καὶ τοὺς αὐτοὺς ἱεροὺς κανόνας μετ' ἐκείνων¹». Οὕτω πράττοντες ἐπίστευον «ἀδιστακτικῶς» οἱ ὑπογράφοντες τὸ ἔγγραφον ἀρχιερεῖς ὅτι «δὲν ἀθετοῦσι τὸν ἐπὶ τῆς ἱερᾶς αὐτῶν χειροτονίας δοθέντα παρ' αὐτῶν ὄργαν ὑποταγῆς, ἀλλὰ μεταθέτουσι τοῦτον εἰς ὑποταγὴν ἐν ἄλλῃ ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ, ἀδελφῇ καὶ ὁμόφρονι κατὰ πάντα τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, παρεκάλουν δὲ ὅπως ἡ πρᾶξις αὐτῶν καταχωρηθῆ καὶ ἐν τοῖς Κώδιξι τοῦ Πατριαρχείου². Τὸ ἔγγραφον τοῦτο ἐξηγεῖ τὴν ἀπόνοιαν τῶν κληρικῶν ἐκείνων καὶ τὴν ἀφηγίαν αὐτῶν κατὰ πάσης νομίμου ἐκκλησιαστικῆς τάξεως. Καὶ αὐτοὶ δὲ οὗτοι οἰονεὶ διαισθανόμενοι, παρὰ τὰς διαστρόφους καὶ σοφιστικὰς αὐτῶν προφασιολογίας, ὅτι εὐρίσκονται ἐν βαρυστάτῃ εὐθύνη ἐπειρῶντο νὰ ἀποθέσωσι καὶ πάλιν αὐτῆν, κατὰ τοὺς κομματαρχικοὺς ἐπὶ τοῦ πολιτικοῦ πεδίου τρόπος ἐνεργείας, εἰς τὸν ταλαίπωρον λαὸν καὶ νὰ συγκαλύψωσι τὰ ἀνομήματα αὐτῶν ὑπὸ τὸν ἀδόκμον ἱερὸν σκοπὸν τοῦ ἐνδιαφέροντος ὑπὲρ τοῦ λαοῦ. Οὕτω δὲ ἀντὶ μεταμελείας καὶ συνδιαλλακτικότητος, ὡς ἀνέμενε νὰ συναντήσῃ ὁ Πατριάρχης, εὐρέθη πρὸ νέου ὀλισθήματος, πρὸ μεμελητεμένης ἀποστασίας, ἥτις κατὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνας δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ σχίσμα³. Πλησίον δὲ τῶν ἱστορικῶν διαστροφῶν, ἰδίᾳ περὶ βουλγαρικότητος τῶν ποτὲ ἀρχιεπισκοπῶν Ἀρχιδῶν καὶ Πεκίου, ἀναφέρονται νέαι παραπαίουσαι θεωρίαι ἐν τῷ ἀποστατηρίῳ ἔγγραφῳ, αἵτινες, ἂν ποτε ἤθελον ἐπικρατήσῃ, ἔμελλον νὰ συγχύσωσι τὰ πάντα ἐν τῇ χριστιανικῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἐν ὀνόματι τῆς ἀρχιερατικῆς συνειδήσεως θεωροῦσιν ἑαυτοὺς ἐλευθέρους νὰ ἀποστῶσι τῆς πρὸς τὸν οἰκεῖον Πατριάρχην κανονικῆς ὑποταγῆς, ἣν ὀφείλουσι κατὰ τὸ κανονικὸν τῆς Ἐκκλησίας δίκαιον ἐφ' ὄρου ζωῆς, ὡς λαβόντες παρ' αὐτοῦ τὴν χειροτονίαν, δόντες δὲ καὶ τὴν ἀνάλογον ὀικουμηνικὴν διαβεβαίωσιν ἐν ὀνόματι αὐτῆς ταύτης τῆς ἀρχιερατικῆς τῶν συνειδήσεως⁴. Ἐπικρατούσης δὲ

1. Γεδσών, σ. 237.

2. Ἐνθ. ἀν. 237. 286. πρβλ. Ἡ τὸ Βουλγαρικὸν Ζήτημα ἀφορῶσα ἐπιστολὴ τῶν Βουλγάρων Ἀρχιερέων, σ. 20-21. Ἐν αὐτῇ λέγεται ὅτι ἐθεώρησαν καθήκον ἑαυτῶν «νὰ προσετηθῶσι τῷ θεῷ ἕλεει ἀναγεννωμένη ἀρχαία ἐθνικὴ καὶ κανονικὴ Βουλγαρικὴ ἱεραρχία, ὡς μέλη ταύτης γνήσια καὶ κανονικά, ἀνανεοῦντες οὕτω μετὰ ἐνὸς αἰῶνος διάλειμμα καὶ πικρὰν χηρείαν, τὴν σειρὰν τῆς παλαιφάτου καὶ προνομίων πλοῦτῳ βριθούσης ἐθνικῆς βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας».

3. 15 ΑΒ'. 39 Ἀποστ. 13 ΑΒ Συνόδου.

4. Ἴδε Κανόνας: 12 15. 33 Ἀποστ. 15. 16 Α' Οἰκ. 5. 10. 13. 20. 23 Α' Οἰκ. 17 Στ. 15 Ζ' Οἰκουμ. 3. 7. 11. Ἀντιοχ. 41. 42 Λαοδικ. 15. 16 Σαρδικῆς. 31. 63. 97. 98 Καρθαγένης κ. ἄ.

τυχὸν τῆς ἀρχῆς ταύτης, τῆς φερομένης ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως, καὶ δὴ εἰς ἀνάλογα πρὸς τὴν βουλγαρικὴν ἔριδα ζητήματα, πῶς θὰ ἐδεδεσμεύοντο οἱ κληρικοὶ εἰς τὰς προΐσταμένας αὐτῶν Ἀρχὰς καὶ πῶς θὰ συνεκρατεῖτο ἡ πειθαρχία, ἐφ' ὅσον πᾶς κληρικός ἠδύνατο, δικαίως καὶ ἀτιμωρητῆ, ἀκολουθῶν τὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ, νὰ ἀποτινάξῃ τὴν πρὸς τὸν οἰκεῖον ἐπίσκοπον ὑποταγὴν, νὰ ἀποτελέσῃ ἴδιαν ἐκκλησιαστικὴν ἐστίαν, διχάζων τὸν λαὸν καὶ ὀλεθρίως σκανδαλίζων αὐτόν; Βεβαίως δὲ οἱ νέοι ἰσαπόστολοι τῆς Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας δὲν ἦτο δυνατόν νὰ περιορίσωσι τὴν ἰσχὺν τῆς ἀρχῆς αὐτῶν ταύτης ἀπὸ τῶν διαδόχων αὐτῶν. — Ἐπειτα δὲ ἡ ἄλλη πάλιν θεωρία τῶν ἀποστατῶν ἀρχιερέων, ὅτι δύναται οἴκοθεν νὰ μεταβιβάξωσιν τὸν ὄρκον τῆς ὑποταγῆς αὐτῶν ἀπὸ μιᾶς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας εἰς ἄλλην εἶναι πρωτάκουστος; εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ Χρονικά. Ἐπὶ τῆς προκειμένης δὲ περιπτώσεως ἡ θεωρία αὕτη εἶναι ἐμπαιγμὸς ἀπερίφραστος κατὰ τῆς κανονικῆς εὐταξίας καὶ αὐτὸ τοῦτο ἀσέβεια. Διότι, ἂν ἡ μεταβίβασις τοῦ ὄρκου ἐγίνετο, διὰ κανονικοῦ Ἀπολυτηρίου, ἀρμοδίως ἐκδεδομένου, εἰς ἄλλην, δι' ὑψηλοτέρους λόγους, ἀνεγνωρισμένην Αὐτοκέφαλον Ἐκκλησίαν, τὸ πρᾶγμα οὐδὲν τὸ ξένον θὰ παρουσίαζεν. Ἄλλ' ἐν προκειμένῳ, διὰ νὰ ἐπιτύχωσι τὸν σκοπὸν αὐτῶν, δρᾶξ ἀποστατῶν, δημιουργοῦσιν αὐτοί, οἴκοθεν, αὐτοκέφαλον δῆθεν βουλγαρικὴν Ἐκκλησίαν, ἢ, ὡς αὐτοὶ ἔλεγον, ἀνασυνιστῶσι παλαιὴν τοιαύτην, καταργηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου, καὶ αὐτοὶ πάλιν μεταβιβάξουσιν ἑαυτοὺς εἰς τὴν τοιαύτην αὐτῶν Ἐκκλησίαν. Τὸ ὅτι δὲ ἐν τῷ ἀποστατηρίῳ ἐγγράφῳ ἐπεκαλοῦντο καὶ τὴν ἔγκρισιν τοῦ Πατριάρχου, τοῦτο οὐδεμίαν εἶχε σημασίαν, εἰ μὴ οἰκτρὰν εἰρωνίαν κατὰ τῆς πατριαρχικῆς ἐξουσίας. — Οὐχὶ ἀκίνδυνος εἶναι καὶ ἡ ἄλλη ἀρχή, ἐφ' ἧς ἐβάσισαν τὸ ἐγγραφοὺν αὐτῶν οἱ κληρικοὶ ἐκεῖνοι, ἡ προσφυγὴ δηλαδὴ εἰς τὴν λαϊκὴν θέλησιν. Τί σημαίνει; ἔλεγε πολλάκις ὁ Φιλίππουλόεωσ Πανάρετος· «τί σημαίνει τροποποιήσις τῶν κανόνων ἀπέναντι διαπύρου πόθου ἑκατομμυρίων λαοῦ!» Καὶ τί θὰ συνέβαινεν, ἂν ἕκαστος ἀγύρτης, διαστρέφων καὶ σύρων ὀπισθεν αὐτοῦ λαϊκὴν τινὰ μᾶζαν, ἐξανίστατο κατὰ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως καὶ ἐζήτει ὁ μὲν τοῦτο, ὁ δὲ ἐκεῖνο; Τί δὲ γίνεται τὸ Γραφικὸν «πέθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ἡμῶν καὶ ὑπέκειτε»; Δικαίως λοιπὸν ἐγράφετο ἐν τῷ «Νεολόγῳ» τῆς 11ης Φεβρουαρίου 1869, ὅτι προεξάρχοντες τῆς βουλγαρικῆς ἔριδος ἀποβλέπουσιν εἰς ἓν καὶ μόνον: πῶς ἀντὶ πάσης θυσίας, ἀντὶ πάσης παρανομίας, ἀντὶ πάσης ἀθετήσεως καὶ παντὸς ἱεροῦ καὶ ὀσίου, μόνον ἀπὸ τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως νὰ ἀποσχίσωσι τὸν ἄθῳον βουλγαρικὸν λαόν, ὡς τὰ πράγματα μαρτυροῦσι· καὶ ἔκαλοῦντο: νὰ παύσωσι πλέον διαβεβαιοῦντες λόγοις κενοῖς ὅτι σέβονται τὰ πατροπαράδοτα τοῦ Βουλγαρικοῦ Ἔθνους, ὅτι περὶ ἐκκλησιαστικῶν καὶ θρησκευτικῶν καθεστώτων ἀγωνίζονται καὶ ὅτι ὀρθόδοξον βουλγαρικὴν Ἐκκλησίαν προτίθενται νὰ συστήσωσι.

(Συνεχίζεται)

ΑΡΧΙΜ. ΕΜΜ. ΚΑΡΠΑΘΙΟΣ